

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ ГЕОЛОГИЯ ВА
МИНЕРАЛ РЕСУРСЛАР ҚЎМИТАСИ

ГЕОЛОГИЯ ФАНЛАРИ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИКЛАЙМАН”
Геология фанлари Университети
ректори Б.Ф.Исламов
2020 йил “29” 08

“КЕЛИШИЛДИ”
Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги
2020 йил “29” 08
Рўйхатга олинди: №БД- GEO 405
2020 йил “29” 08

ҲАЁТ ФАОЛИЯТИ ХАВФСИЗЛИГИ

ФАН ДАСТУРИ

Билимсоҳаси:	300 000 - Ишлаб чиқариш-техник соҳа 100 000 - Гуманитар соҳа 200 000 – Ижтимоий соҳа
Таълимсоҳаси:	310 000 - Мухандислик иши 140 000 - Табиий фанлар 230 000- Иқтисод
Таълим йўналишлар:	Барча таълим йўналишлари учун

Тошкент-2020

Фан/модуль коди GEO405	Ўқув йили 2023-2024	Семестр 8	ECTS - Кредитлар 2	
Фан/модуль тури Мажбурий	Таълим тили Ўзбек/Рус		Ҳафтадаги дарс соатлари 2	
1.	Фаннинг номи	Аудитория машғулоти (соат)	Мустақил таълим (соат)	Жами юклама (соат)
	Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги	32	28	60
2.	<p>I. Фаннинг мазмуни</p> <p>«Ҳаёт фаолият хавфсизлиги» фанининг мақсади талабаларга гидрогеология ва муҳандислик геологияси, геологик тасвирлаш, фойдали қазилма конларини излаш ва қидириш ҳамда нефть ва газ геологияси таълим йўналишлари бўйича олган назарий билимлари, амалий кўникмаларига таяниб соҳада бўлиши мумкин бўлган ножўя техноген, табиий ва антропоген омилларни аниқлаш ва уларнинг таъсиридан инсонларни муҳофазаланиш чора-тадбирлар тўғрисидаги билимларни шакллантиришдан иборатдир.</p> <p>Фаннинг вазифалари:</p> <ul style="list-style-type: none"> - талабаларни инсонларнинг яшаш ва меҳнат қилиш шароитларига салбий таъсир кўрсатувчи омилларнинг хавфлилик даражаси бўйича миқдорий жиҳатдан баҳолаш усуллари билан таништириш; - талабаларга у ёки бу ножўя омилларнинг инсонларга салбий таъсирларидан огоҳлантириш ва ҳимоя қилишга ўргатиш; - хавфли ва зарарли омилларнинг салбий оқибатларини бартараф этиш ҳақида талабаларга тушунчалар бериш; - инсонларга муносиб яшаш ва меҳнат қилиш шароитларини яратиб бериш борасидаги билимларини чуқурлаштиришдан иборат. <p>II. Асосий назарий қисм (маъруза машғулоти)</p> <p>II.1. Фан таркибига қуйидаги мавзулар киради:</p> <p>1 – мавзу. Кириш.</p> <p>«Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги» фанининг аҳамияти, мақсад ва вазифалари. Фаннинг бошқа геологик фанлар билан ўзаро алоқадорлиги</p> <p>2 – мавзу. Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашни ҳуқуқий меъёрий ва ташкилий асослари.</p> <p>Ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлаш бўйича Республика миқёсида амалда қўлланилаётган қонун ҳужжатларининг аҳамияти. Ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг ташкилий тузилмаси. Муносиб ҳаёт ва меҳнатни таъминлашга қаратилган ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар.</p> <p>3 – мавзу. Геология корхоналарида санитария ва гигиена асослари.</p>			

Иш жойларида микроклим меъёрлари, метеорологик шароитлар, ҳавfli ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари, уларнинг салбий таъсирилардан ҳимоялаш. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

4 – мавзу. Иш жойларида шамоллатиш қурилмаларидан фойдаланиш ва уларнинг аҳамияти.

Иш жойларини ёритилиши. Табиий ва сунъий ёритилганлик. Ёритилиш меъёрлари. Иш жойларида титраш ва шовқин, уларнинг манбалари, меъёрлари ва камайтириш чоралари. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

5 – мавзу. Геологияда электр ва ёнғин хавфсизлиги асослари.

Техник тизимлардан шикастланиш ва уни камайтириш чоралари. ионланувчи нурлар ва улардан ҳимояланиш. Электрмагнит нурланиш ва улардан ҳимояланиш йўллари. Геологияда ёнғин хавфсизлиги. Ёнғинни олдини олишга қаратилган чора-тадбирлар. Босим остида ишлайдиган идишларни ишлатишда портлаш хавфсизликни таъминлаш. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

6 – мавзу. Бурғи қудуқлари қазил вақтида хавфсиз меҳнат шароитларини яратиш.

Нефть ва газ конлари, ер ости сувларини қидириш мақсадида бурғиланадиган бурғу қудуқларида ишлаш қоидалари. Бурғи қудуқларида ишлаш йўриқномалари. Бурғиловчиларга муносиб меҳнат шароитларини яратиш. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

7 – мавзу. Тоғ лахмлари ўтиш ва уларни ҳужжатлаш вақтида хавфсизлик техникаси қоидалари.

Канавалар, шурфлар, штолнялар каби мураккаб тоғ лахмларини қазил, ҳужжатлаш ва намуналаш вақтида хавфсиз меҳнат шароитларини таъминлаш. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

8-мавзу. Дала шароитида хавфсизлик техникаси.

Дала геологик ишларни – геологик суръатга олиш, хариталаш, геологик кесмаларни тузиш ва улардан намуналар олиш вақтида хавфсиз меҳнат шароитларини ташкил этиш. Талабаларнинг дала – ўқув амалиётини ўтиш даврида хавфсизлик техникаси қоидалари. Жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш.

III. Амалий машғулотлари бўйича кўрсатма ва тавсиялар

Амалий машғулотлар учун куйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Табиий шамоллатиш қурилмаларини ҳисоблашга оид масалалар ечими.
2. Ишлаб чиқариш корхоналаридаги зарарли ва захарли моддаларнинг миқдорини меъёрлаш. Механик ҳаво алмаштиришни ҳисоблаш
3. Сунъий ёритишга оид масалалар ечими.
4. Ерга улашни ҳисоблаш бўйича масалалар ечими
5. Ишлаб чиқариш жойларидаги титрашни ҳисоблаш.
6. Автоматик ёнғиндан дарак берувчи қурилмаларини ҳисоблаш
7. Ишлаб чиқариш жойларидаги шовқинни ҳисоблаш.

	<p>8. Ишлаб чиқариш корхоналарида зарарли чангларни аниқлаш.</p> <p>Амалий машғулотлар мультимедиа қурулмалари билан жиҳозланган аудиторияда бир академик гуруҳга бир профессор-ўқитувчи томонидан ўтказилиши зарур. Машғулотлар фаол ва интерфактив усуллар ёрдамида ўтилиши, мос равишда муносиб педагогик ва ахборот технологиялар қўлланилиши мақсадга мувофиқ.</p> <p>IV. Мустақил таълим ва мустақил ишлар</p> <p>Мустақил таълим учун тавсия этиладиган мавзулар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «ХФХ» предметининг пайдо бўлиши ривожланиш тарихи. 2. Ўзбекистон Республикасида “ХФХ” фанига берилаётган эътибор 3. Ҳаёт фаолияти хавфсизлигининг ҳуқуқий ва ташкилий асослари 4. Геологик объектларида санитария ва меҳнат гигиенаси, унинг аҳамияти 5. Метеорологик шаритларни инсон организмига таъсири 6. Санитар химоя ҳудудлари ва унинг аҳамияти 7. Геологияда шовқин ва тебранишлар. 8. Ер ости иншоотларида шамоллатиш қурилмалари ва унинг аҳамияти. 9. Зарарли моддаларнинг таъсирининг назарий асослари 10. Электр токидан жароҳатланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш 11. Табиий-геологик шароитида ишлаш ва яшашда ёнғинни олдини олиш чора-тадбирлари; 12. Геологик шароитда ва яшаш муҳитида юз берадиган бахтсиз ҳодисаларда биринчи тиббий ёрдам бериш; 13. Геологияда электр қурилмаларини меъёрий ва авариявий химоя воситалари, кичик кучланишларни қўллаш. 14. Геологияда техноген ва табиий фавқулотда вазиятлар ва уларнинг олдини олиш йўллари; 15. Геологик ишларни олиб бориш учун вақтинчалик яшаш жойи танлашда хавфсизлик техникаси қоидалари. <p>Мустақил ўзлаштириладиган мавзулар бўйича талабалар томонидан рефератлар тайёрлаш ва уни тақдимот қилиш тавсия этилади.</p>
3.	<p>V. Фан ўқитилишининг натижалари (шаклландирган компетенциялар)</p> <p>Фанни ўзлаштириш натижасида талаба:</p> <p>Геология соҳасида, жамиятда ва табиатда юзага келиши мумкин бўлган кўпгина салбий омилларнинг асосий бош сабабчиси антропоген фаолият эканлиги, ушбу муаммоларни ечиш учун инсоният техносферани мукамаллаштириб, одамларга ва табиатга салбий таъсирини йўл қўйиладиган даражагача пасайтириши лозимлиги ҳақида тасаввурга эга бўлиши.</p> <p>Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги қонунчилигига риоя қилиш бўйича техник ходимларнинг жавобгарлиги, ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашнинг молиявий асослаои, ҳаёт фаолияти хавфсизлигини бошқариш, хавфсизликни</p>

	<p>таъминловчи қонунлар, меърий-техникавий хужжатлар, меҳнатни муҳофазалашни бошқариш, идоравий назорат органлари ва уларнинг вазифаларини билиши ва улардан фойдалана олиши.</p> <p>Талаба геология соҳасида жамоа ва шахсий муҳофаза воситаларидан фойдалана олиш, ишлаб чиқаришда содир бўлиши мумкин бўлган бахтсиз ходисаларни бартараф этиш, шикастланганларга бирламчи ёрдам кўрсатиши кўникмаларига эга бўлиши керак.</p>
4.	<p>VI. Таълим технологиялари ва методлари:</p> <ul style="list-style-type: none"> • маърузалар; • интерфаол кейс-стадилар; • семинарлар (мантикий фиклаш, тезкор савол-жавоблар); • гуруҳларда ишлаш; • тақдимотларни қилиш; • индивидуал лойиҳалар; • жамоа бўлиб ишлаш ва ҳимоя қилиш учун лойиҳалар.
5.	<p>VII. Кредитларни олиш учун талаблар:</p> <p>Фанга оид назарий ва услубий тушунчаларни тўла ўзлаштириш, таҳлил натижаларини тўғри акс эттира олиш, ўрганилаётган жараёнлар ҳақида мустақил мушоҳада юритиш ва жорий, оралиқ назорат шаклларида берилган вазифа ва топшириқларни бажариш, якуний назорат бўйича ёзма ишни топшириш.</p>
6.	<p>Асосий адабиётлар</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lee Neil. This book will save your live. NY.Preprint.2016 j. 2. Мухамедғалиев Б.А. “Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги” фанидан ўқув-услубий мажмуа.Т.ТАҚИ,2016 3. Йўлдошев О.Р. ва бошқалар. Меҳнатни муҳофаза қилиш. Т. Меҳнат, 2015. 4. Ёрматов Г.Ё. ва бошқалар. Ҳаёт фаолияти хавфсизлиги. Ўқув кўлланма. Т.2005 5. Микрюков В.С. "Безопасность жизнедеятельности" , "Феникс" , Москва 2016 год. 6. Справочник Безопасность производственных процессов. Под ред. Муравя И.П , М. 2014 г. 7. Чиникулов Х., Султонов П.С., Абдуваҳобов А. Геология бўйича дала-ўқув амалиёти ва хавфсизлик техникаси қоидалари. Тошкент, “Мумтоз сўз” нашрети, 2020. 255б. <p>Кўшимча адабиётлар</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик-хар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил яқунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. //Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11.

	<p>7. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.-Т:2014 йил, -46 бет.</p> <p>8.Ўзбекистон Республикасининг 6 май 1993 йилдаги «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги» Қонуни.</p> <p>9.Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни ва ходимлар саломатлигининг бошқа хил зарарланишини текшириш ва ҳисобга олиш тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида» ги 1997 й. 6 июндаги № 286 – сон Қарори.</p> <p>Ахборот манбаалари</p> <p>10. www.ziyo.edu.uz</p> <p>11. www.mintrud.uz</p> <p>12. www.standart.uz</p> <p>13. www.sanoatktn.uz</p> <p>14. www.energonazorat.uz</p> <p>15. www.environment.com</p>
7.	<p>Фан дастури Олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими йўналишлари бўйича Ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгашнинг 2020 йил “29” 08 даги 4 -сонли баённомаси билан маъқулланган.</p> <p>Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил “29” 08 даги 452 - сонли буйруғи билан маъқулланган фан дастурларини таянч олий таълим муассасаси томонидан тасдиқлашга розилик берилган.</p>
8.	<p>Фан/модуль учун маъсулар:</p> <p>П.С. Султонов – Геология фанлари Университети, Нефть ва газ конлари геологияси факультети декани профессор, геология-менаралогия фанлари доктори</p>
9.	<p>Такризчилар:</p> <p>Л.П. Шарафутдинова – Геология фанлари Университети магистратура бўлими бошлиғи, Геология-Менаралогия фанлари номзоди</p> <p>Ғ.Ғ. Джалилов – ЎзМУ Геология кафедраси доценти, Геология-Менаралогия фанлари номзоди</p>